

Soldat fra Frøstrup i frontlinien

af Erik Holm

Danmarkshistorien rummer flere knudepunkter, som anses for at være skelsættende. Et af dem var den 29. august 1943, da der blev skabt klarhed i forhold til den tyske besættelsesmagt. Begivenheden fik afgørende betydning for en soldat fra Frøstrup. Hans oplevelser er i denne artikel nedfældet af hans søn.

Den 28. august 1943 brød samarbejdspolitikken under den tyske besættelse af Danmark sammen. Den efterfølgende nat gennemførte tyskerne »Operation Safari«, som havde til formål at afvæbne den danske hær og overtage flåden og dermed den totale militære kontrol i hele Danmark. Flåden blev for en stor dels vedkommende sænket, før den faldt i tyske hænder. Kaserne og forlægninger over hele landet blev angrebet af tyskerne.

De danske tab nåede den 29. august 1943 i alt op på 23 dræbte og mere en 50 sårede, inden tyskerne havde overtaget alle militære anlæg og flåden. Til sammenligning faldt 16 danske soldater og 20 blev såret ved den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940.

I løbet af den tyske besættelse af Danmark 1940-1945 var der kun to gange direkte kamp-handlinger mellem danske og tyske soldater: Den 9. april 1940 og den 29. august 1943.

For nogle af de soldater, der var med, betød kampene enden på deres liv. Andre blev mærket for livet. Én af de danske soldater, der var med i kampene den 29. august 1943, var fra Frøstrup. Hans oplevelser den dramatiske nat skal skildres her.

Forhenværende pedel ved Tømmerby skole, Kristian Pedersen, døde i sommeren 2010, knap 89 år gammel. Han var født på Frøstrup Hede og boede hele sit liv forskellige steder omkring Frøstrup. Kun en enkelt gang opholdt han sig i en længere periode et andet sted. Det

var fra den 2. november 1942 og til den 12. august 1944, hvor han dels var soldat ved Jyske Dragonregiment og dels var indlagt på Nyborg Sygehus, efter at han blev hårdt såret i kampene ved Nyborg Strand den 29. august 1943.

Når Kristian Pedersen opnåede at blive næsten 89 år gammel, er det i virkeligheden et lille mirakel. Den 29. august 1943 blev tre af hans soldaterkammerater dræbt og 12 såret i kampene ved Nyborg Strand. Kristian var den hårdest sårede, og kun et sammentræf af heldige omstændigheder og kammeraternes resolute indsats – og en viljefast overlæge på Nyborg Sygehus – reddede hans liv.

Fra Frøstrup til Nyborg

Kristian blev født den 4. august 1921 i en familie, der efterhånden kom til at bestå af 10 børn. Faderen, Peder Christian Pedersen, var arbejdsmand ved Thisted-Fjerritslev-banen, og moderen passede hus og hjem. Hun var i øvrigt selv nummer tolv i en søskendeflok og havde derfor fået navnet Dusine.

Som så mange andre i sin samtid kom Kristian ud at tjene som 9-årig, og efter at han var blevet konfirmeret i 1935, kom han ud at tjene ved forskellige landmænd på egnen. En helt traditionel løbebane for en ung mand fra et arbejderhjem dengang.

I foråret 1942 var Kristian på session i Fjerritslev og blev udtaget til Fodfolket ved Jyske

Kristian Pedersen som soldat i 1942 eller foråret 1943.

Dragonregiment i Randers. Dermed startede det mest dramatiske kapitel i hans liv.

Den 2. november 1942 begyndte han som rekrut på kasernen i Randers. Allerede den 11. november blev hele Dragonregimentet imidlertid flyttet til Nyborg og indkvarteret i og omkring Vandrehjemmet i Nyborg og Hotel Nyborg Strand.

Flytningen fra Randers skete som følge af et tysk krav om, at alle danske soldater i Jylland skulle flyttes øst for Lillebælt. Når tyskerne forlangte dette, var det antagelig for at hindre, at danske tropper kunne spille en rolle ved en evt. engelsk invasion af Jylland.

I Nyborg gik tiden med øvelser og vagt-opgaver. Naturligvis fulgte soldaterne med i udviklingen i krigen og i den spirende modstand mod tyskerne, som begyndte at præge billedet i Danmark.

Stigende uro og deraf følgende krav fra tyskerne om skærpede sanktioner fra dansk side udviklede sig i foråret og sommeren 1943 og nåede sit højdepunkt i august 1943. Strejker og sabotageaktioner tog i løbet af denne måned til i styrke og kulminerede den 28. august 1943 med, at regeringen under ledelse af statsminister Erik Scavenius afviste en række tyske krav om bl.a. indførelse af dødsstraf. Reaktionen fra tyskerne lod ikke vente længe på sig.

Operation Safari

Den 28. august om aftenen gik soldaterne i »Hermon« ved Nyborg Strand i seng som sædvanlig. De havde rutinemæssigt deres geværer og skarp ammunition med i soverummene. Stemningen var spændt, for den militære ledelse på Nyborg Strand havde fået oplysninger om sammenbruddet i samarbejdspolitikken mellem den danske regering og tyskerne. De menige havde dog ikke fået nogen særlig forholdsordre, inden de gik til ro. Det var der en god grund til:

Oberst E. C. Wøhlk var øverstkommanderende for de danske styrker på Nyborg Strand. Han havde i løbet af sommeren 1943 haft forhandlinger med Nyborgs tyske kommandant, major Mohr. Det var sket på baggrund af, at man fra Nyborg Strand havde observeret, at tyskerne rekognoscerede ved Nyborg Strand. Formålet med forhandlingerne var at sikre, at tyskerne ikke uvarslet ville angribe de danske styrker på Nyborg Strand.

Der blev ifølge oberst Wøhlk indgået en aftale om, at major Mohr ville henvende sig direkte til Wøhlk i tilfælde af tysk ønske om ændrede forhold omkring de danske styrker. Om Mohr havde en anden opfattelse af aftalen, eller der har været andre misforståelser er uklart; men aftalen holdt ikke, da operation Safari gik i gang natten til den 29. august. Der

kom ikke nogen forudgående kontakt fra major Mohr.

Nyborg Strand, 29. august 1943 kl. 04.20

Operation Safari blev indledt kort efter klokken 04.00 den 29. august 1943. Tyske soldater angreb alle kaserner og militære forlægninger i Danmark. Flådens skibe blev overtaget i det omfang, det ikke lykkedes at sænke dem. Luftvåbnet var allerede den 9. april 1940 sat ud af spillet.

Klokken 04.20 den 29. august 1943 blev Kristian og hans soldaterkammerater, der var indkvarteret på »Hermon« ved Nyborg Strand, brat vækket af skudsølver ind gennem vinduerne. Straks efter blev der alarmeret.

Kristian og hans kammerater i soverummet kom fortunlet ud af sengene, greb deres geværer og begyndte at besvare den tyske ild ved at skyde ud gennem vinduerne. Det var mørkt udenfor, så de måtte sigte efter den tyske mundingsild.

Kristian var en god skytte og havde i rekruittiden modtaget et udmærkelsestegn for netop sine evner som skytte. Men virkningen af de skud, som han afgav om morgenen den 29. august 1943, kender han ikke. Dertil var kampene for intense og mørket for tæt.

Kampene voksede i styrke, efterhånden som flere danske soldater begyndte at besvare den tyske ild, og i takt med at flere tyske styrker åbnede ild. Kristian stod op i sin seng ved vinduet for bedre at kunne finde mål at

Missionskurstedet »Nyborg Strand« (Hermon), hvor Kr. Pedersen blev såret 29. august 1943. Han befandt sig bag vinduet, der er afmærket med et kryds.

skyde efter. Han havde netop tømt magasinet i sit gevær og sprang ned af sengen for at hente mere ammunition, da en tysk dum-dum kugle ramte ham i låret. Den eksploderede og kvæstede hans højre lårben meget alvorligt.

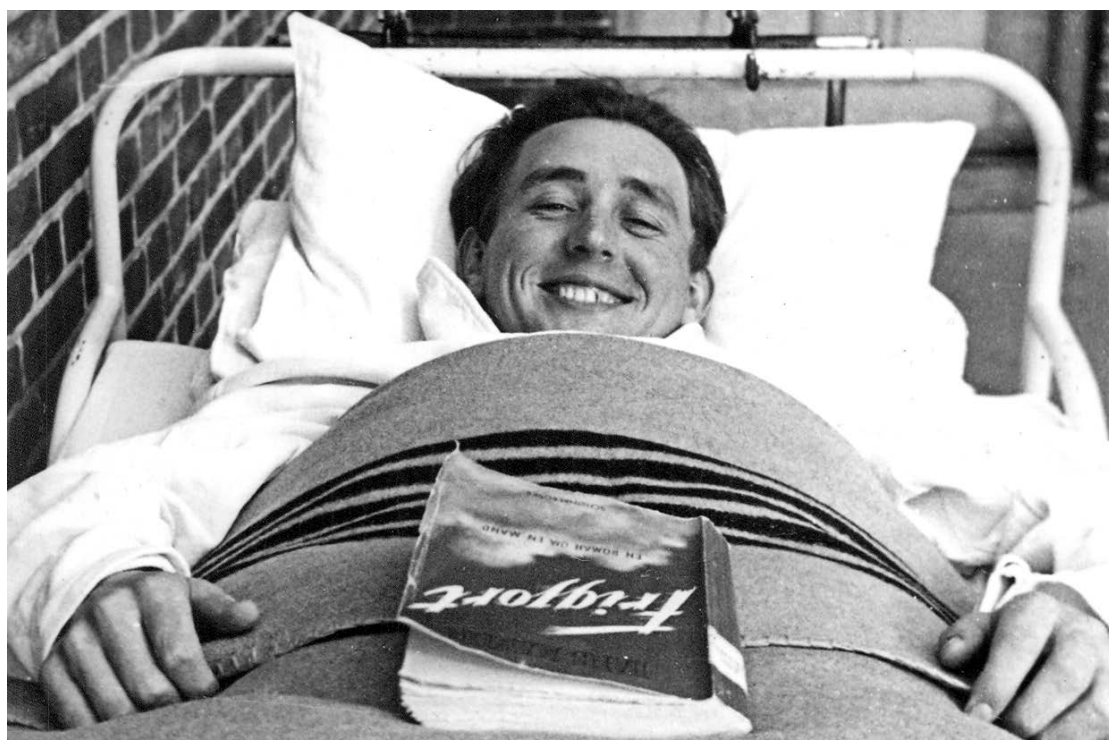
Han faldt om på gulvet og mistede kort efter bevidstheden på grund af et stort blodtab. Hans kammerater fortsatte med at besvare det tyske angreb, der blev voldsommere og voldsommere og også omfattede tyske granater, der blev sendt ind i bygningen. Under skududvekslingen var det ikke muligt at bringe de sårede nogen steder hen, og det varede naturligt nok også et stykke tid, inden der kunne organiseres hjælp til de sårede. Så Kristian blev liggende på gulvet en rum tid. Medens han lå der, blev han yderligere såret i

overarmen af en granat, som tyskerne sendte ind i bygningen.

Minutterne gik, og »Hermon« blev skudt i brand. Dette var med til at vanskeliggøre de danske soldaters situation, og efterhånden stilnede kampene af.

De danske soldater blev beordret ud af bygningen. Én af Kristians kammerater vurderede heldigvis, at han nok stadig var levende og fik ham slæbt med ud af den brændende bygning i sidste øjeblik. Bygningen udbrændte totalt.

Udenfor blev de danske soldater samlet. Kristian blev lagt på jorden. Problemet var nu, at de til rådighed værende køretøjer blev brugt til at bringe sårede tyskere til hospitalet. Det var ikke muligt at få Kristian transporteret til sygehuset på normal vis. I den

Kristian Pedersen i sygesengen i Nyborg med bogen »Frigjort« af Hans Martin. Den hollandske forfatter var engang meget læst i Danmark. Bogen udkom i 4. oplag i 1941 og i 16. oplag i 1955.

Tømmerby gl. skole ca. 1955. Kr. Pedersen lejede sig i 1949 ind i den gamle, stråtækte skolebygning til venstre. Her havde han selv gået i skole 1928-35. Skolen blev i 1946 afløst af den nye centralskole. I 1957 købte Kr. Pedersen den gamle skole, og familien flyttede ind i lærerboligen til højre, hvorefter den stråtækte bygning blev revet ned. Kr. Pedersen var i øvrigt pedel på Tømmerby skole 1946-81. I 1987 flyttede han og Ruth til en andelsbolig i Frøstrup.

desperate situation fandt nogle af hans kammerater en budcykel. Den fik de ham anbragt på og cyklede med ham til Nyborg sygehus.

På sygehuset opstod der nye problemer. Kristian var meget hårdt såret og bevidstløs, – men stadig i live. Tyskerne krævede imidlertid, at deres egne soldater skulle behandles først, selv om ingen af dem var så hårdt såret som Kristian. Men en viljefast overlæge holdt fast i, at soldaterne skulle behandles i den rækkefølge, som deres tilstand gjorde det nødvendigt. Uden denne faste indstilling fra overlægens side havde Kristian nok ikke overlevet.

Ved en mange timer lang operation lykkedes det at redde det sønderskudte ben, – og Kristians liv. Efterfølgende måtte han blive på hospitalet et helt år – til august 1944 og blev

på den måde den sidste danske soldat, der var i Nyborg.

Under opholdet på Nyborg sygehus blev han genstand for meget positiv opmærksomhed fra både læger, sygeplejersker og borgere fra byen. Således kom én af byens bagere en dag med en stor lagkage til Kristian. Den delte han naturligt nok med personalet på sygehuset, som han efterhånden blev meget dus med, – og som gav ham en omsorgsfuld pleje, som han mindedes med stor taknemmelighed resten af livet.

29. august 1993

I 1993 – 50 år efter de dramatiske begivenheder i Nyborg – mødtes Kristian med nogle af sine soldaterkammerater fra krigens tid til

en markering af 50-året for begivenhederne i Nyborg. Han fik således lejlighed til et gensyn med den soldaterkammerat, der reddede ham ud af den brændende bygning og den læge, der insisterede på, at Kristian skulle behandles før sårede tyskere. Han mødte også en af de sygeplejersker, som var med til at pleje ham under det ét år lange ophold på Nyborg Sygehus.

At Kristian var heldig, er der ingen tvivl om. Måske var han som sin oldefar født under en heldig stjerne. Hans oldefar Peder Christensen (Mellemmølle) var soldat under treårskrigen 1848-1851 og deltog i flere slag. Bl.a. ved Fredericia, Haderslev og Åbenrå, – og fik

ikke en skramme. Han levede resten af sit liv i Frøstrup og omegn og døde først i 1914, 90 år gammel. Kristian gjorde ham næsten kunststykket efter. Den 4. august 2011 ville han være fyldt 90. Inden sin død nåede han at godkende indholdet i denne artikel.

Erik Holm

Født 1949. Den yngste af Kristian Pedersens tre sønner. Han var i en årrække ansat i Thisted Kommune. I dag er han børne- og kulturdirektør i Billund Kommune.

Kilder

Knud Hendriksen: »Operation Safari, 29. august 1943«, Det kongelige garnisonsbibliotek.
Interview med Kristian Pedersen i foråret 2010.